

HØRINGSSAMMENSTILLING – FORSKRIFT OM ENDRING I FORSKRIFT OM HOLD AV HØNS OG KALKUN

Mattilsynet har mottatt seks høringsinnspill fra til sammen ni aktører.

- 1) KLF, Nortura og Animalia (heretter KLF)
- 2) Dyrevernalliansen
- 3) Norges Bondelag og Norsk fjørfelag (heretter Bondelaget)
- 4) Veterinærinstituttet
- 5) NOAH – for dyrs rettigheter (heretter NOAH)
- 6) Nettverk for dyrs frihet (heretter NDF)

Generelt

Høringsinstansene

NOAH er generelt positiv til endring av forskriften da nåværende forskrift ikke er oppdatert eller i tråd med dyrevelferdsloven. Likevel mener de at forskriften med de endringer som er foreslått, fortsatt ikke vil gi rom for naturlig adferd og individuelle behov slik dyrevelferdsloven krever. De mener også at hold av fjørfe i bur bør forbys i tråd med vurderingen EU nå gjør. NOAH har også andre forslag til endring av paragrafer i nåværende forskrift som ikke ble hørt. Veterinærinstituttet stiller seg bak mange av de foreslåtte endringer. De mener at bestemmelsene nå blir lettere å forstå og at det er mindre rom for subjektive og skjønsmessige vurderinger noe som er fordelaktig for å oppnå en enhetlig praktisering av regelverket. Bondelaget og KLF framhever at flere av forslagene bygger på tiltak næringen allerede har iverksatt slik som dyrevelferdsprogrammene. Utover egne kommentarer viser bondelaget også til innspill fra KLF. Dyrevernalliansen trekker fram at det er spesielt positivt at dyrevelferdsprogrammene forskriftsfestes, at unntaket for nødventilasjon og alarm fjernes, at kravet om vagle til foreldredyr opprettholdes og at krav om sandbad i bur presiseres. De har også innspill til endring av flere bestemmelser i forskrift om høns og kalkun som de mener bør revideres. De er enig med NOAH i at bur bør forbys.

NDF viser til et høringsinnspill gitt av Justis- og beredskapsdepartementet den 4. juli 2017 i forbindelse med høring av nye regler for hold av pelsdyr. I dette innspillet belyser Departementet forhold knyttet til avgjørelser truffet av næringen i dyrevelferdsprogrammene som kan ha store konsekvenser for produsenten. De mener at disse avgjørelsene kan betraktes som enkeltvedtak etter forvaltningsloven. NDF anfører med bakgrunn i dette: «*På samme måte som både (Mattilsynet, 2017) og Justis- og beredskapsdepartementet (2017) påpekte for pelsdyr, bør det også i forskrift om hold av høns og kalkun tydeliggjøres den forvaltningsmessige rollen forvaltere av dyrevelferdsprogram besitter, samt hvordan dette må sees i sammenheng med både forvaltningsloven og offentligloven.*»

Mattilsynets vurdering

Vi er enig i at hold av fjørfe i bur, sterkt begrenser fuglenes mulighet til å utføre naturlig atferd. Dette har EFSA også konkludert i rapporten om hønens velferd¹ og de anbefaler derfor at bur ikke brukes (side 4). Vi er klar over at det er få produsenter som per i dag holder høner i bur (6,2% i 2021/2022 jf. Kjøttets tilstand 2022). Konsekvenser for næringen som helhet, er ikke nødvendigvis store, men for den enkelte produsent er et forbud inngripende. Siden et forbud mot hold av fjørfe i bur ikke er utredet, vurdert, eller hørt, kan Mattilsynet ikke foreslå det nå.

¹ Welfare of laying hens on farm <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/7789>

Andre innspill fra høringsinstansene til endring av bestemmelser som ikke er blitt hørt (§4 generelt, §12 lys, § 13 støy og §14 brannsikring), vil ikke bli nærmere omtalt da de juridiske forutsetningene ikke foreligger for å ta de til følge nå.

Dyrevelferdsprogrammene

I forskriftsutkastet som var på høring, var ordlyden til bestemmelsen om deltagelse i dyrevelferdsprogrammet endret i forhold til gjeldende forskrift. Dette forslaget var begrunnet med at forskriften retter seg mot bonden og ikke mot næringsorganisasjoner. Det er næringsorganisasjonene som må vurdere om forutsetningene for deltagelse er brutt eller ikke, og som vurderer hvilke reaksjoner som er nødvendige og forholdsmessige når en produsent ikke følger programmet. Vi ser imidlertid at det foreslåtte kravet i forskriften om at bonden må «rette opp påpekte mangler», kan føre til at skillet mellom forvaltningens vedtak og næringens reaksjoner blir mindre tydelig. Vi har derfor fjernet dette kravet fra forskriften.

Vi ser også at det er uheldig at bare slaktekylling produsenter som deltar i næringens dyrevelferdsprogram, har mulighet til å holde kyllingen ved høyere tettheter. En slik kobling er ikke ønskelig. Vi har derfor endret § 35 slik at det er fothelsen til fuglene som avgjør om en produsent kan holde kyllingen ved høyere tettheter eller ikke.

Vi mener at med disse endringene, så vil ikke næringens avgjørelser ha preg av forvaltningsmessige vedtak. Vi foreslår derfor ikke å ta inn en bestemmelse om delegering av myndighet til andre etater eller organisasjoner i § 38.

Konsekvensvurderinger

Høringsinstansene

Bondelaget mener at Mattilsynet har undervurdert konsekvensene av noen av forslagene:

«I høringsbrevet skriver dere at Mattilsynet «mener at et beriket levemiljø vil virke positivt inn på fuglenes velferd og helse, noe som vil bidra til å oppveie kostnaden» (vår understreking). Dere skriver også at dere mener at kostnadene forbundet med tiltak for å holde gasskonsentrasjoner under 20 ppm NH₃ og 3000 ppm CO₂ er en presisering av regelverk, og at kostnader «oppveies av et bedre levemiljø for fuglene og bedre arbeidsmiljø for dyreholderen og røkter». Mattilsynet viser ikke til analyser eller erfaring med at tiltakene som går utover det næringa allerede har innført gir bedre økonomiske resultater i form av f.eks. bedre helse, korte framføringstid eller lavere dødelighet. Det legges heller ikke frem noen vurdering av hvor mange som kommer til å måtte installere varmeanlegg eller varmegjenvinner i husene sine i forbindelse med nye krav.»

De ønsker også overgangsordninger på tiltak der det mangler erfaringsbasert kunnskap om praktiske løsninger. Videre mener de at kostnader som går utover bondens økonomiske bæreevne, må bæres av det offentlige dersom kostnader ikke kan hentes inn i markedet. KLF har også påpekt at konsekvenser av enkelte forslag ikke er godt nok utredet f.eks. det med vagler til foreldredyr og livkylling.

Mattilsynets vurdering

Noen av forslagene i endringsforskriften er en videreføring og klargjøring av krav i dagens forskrift. Dette gjelder f.eks. klima og vagler. Se nedenfor § 9 a og 10 for utdyping av hvorfor dette ikke betraktes som nye krav. Kravene har vært gyldig i mange år, og næringen har måtte forholde seg til kravene. En del dyreholdere har etterlevd regelverket mens andre ikke har det. De som har etterlevd regelverket, har tatt kostnadene med eksempelvis å holde ammoniakkverdiene under anbefalt grenseverdi. De har derfor kommet dårligere ut økonomisk. Det er uheldig at produsenter som følger regelverket, taper i

konkurransen med de som bryter regelverket. Det er ingen grunn til å gjennomføre en kostnadsberegning for hva det vil koste dyreholdere å følge et allerede eksisterende regelverkskrav. Siden disse kravene er gjeldende i dag, er det heller ikke mulig å innføre overgangsperioder. Det ville jo være ensbetydende med at kravet oppheves for så å gjeninnføres etter noen år.

Det ligger utenfor Mattilsynets mandat å vurdere om næringsaktører skal få dekket utgifter som går utover bondens økonomiske bæreevne, og som de ikke får dekket gjennom markedet.

§ 2 Virkeområde

Høringsinstansene

NOAH er ikke enig i at bare fjørfehold med 200 eller flere dyr må følge dyrevelferdsprogram og ha jevnlig besøk og rådgiving fra veterinær. De mener kravet burde gjelde uavhengig av hvor mange fugler man holder.

Mattilsynets vurdering

Vi er enig i at alle dyreholdere skal ha kompetanse og stelle dyrene sine på en god måte. Vi mener imidlertid at de generelle bestemmelsene i forskriften vil være tilstrekkelig til å sikre at også dyr i mindre besetninger har en god velferd. Det vil være urimelig å kreve at de minste og mer hobbypregede dyrehold er pålagt årlig rådgiving fra veterinær. Vi har imidlertid sjekket størrelsen på de næringsmessige dyreholdene for verpehøns og har justert tallet noe ut fra at det er prosentvis mange små besetninger. Endringene framkommer nå av § 4 a og § 29 a.

Med de endringene som er foretatt etter høring, er det ikke lenger behov for å endre § 2 annet og tredje ledd.

§ 3 Definisjoner

Høringsinstansene

KLF har redegjort for hvordan fôrskålene i kyllinghus benyttes og at arealet under skålene ofte ikke vil være tilgjengelig for kyllingene i hele produksjonsperioden. Hva som betraktes som bruksareal, er av betydning i forhold til dyretettheten i fjørferommet. De ønsker av den grunn at ordene «*hele tiden*» tas ut av definisjonen.

Mattilsynets vurdering

Forskrift om hold av høns og kalkun gjennomfører to EU-rådsdirektiv: *1999/74/EF av 19. juli 1999 om fastsettelse av minstestandarder for vern av verpehøner* og *2007/43/EF av 28. juni 2007 angående minimumsregler for beskyttelse av kyllinger som holdes for kjøttproduksjon*. Direktivene definerer bruksarealet på to forskjellige måter. Definisjonen i bokstav b) av bruksareal må samsvare med definisjonen i begge direktivene. Direktivene stiller minimumskrav. Norge kan ikke stille mer lempelige krav enn EU. I henhold til slaktekylling-direktivet betyr bruksarealet «*a littered area accessible to the chickens at any time*». Kyllingen skal med andre ord kunne bruke arealet når de måtte ønske det.

Fordi den norske forskriften gjennomfører begge direktivene og de har forskjellig definisjon av bruksarealet, har vi i endringsforskriften gjennomført kravet om at bruksarealet til slaktekylling skal være strødd i § 17 a) annet ledd. Dette fordi det ikke er mulig å ta inn kravet om at bruksareal skal være strødd i definisjonen som gjelder for alle fjørfehold også verpehøns. Siden det per i dag fortsatt finnes produsenter som bruker innredede bur til verpehøns, og i bur er det ikke mulig å strø hele bruksarealet.

Norge må altså beholde tidsaspektet i definisjonen. Vi har valgt å endre ordlyden til «*til enhver tid*».

Beregning av bruksareal

Når det gjelder til beregning av dyretettheten, så fikk vi i forbindelse med utarbeidelse av forskriften innspill om at arealet under fôrsålene kunne regnes med senere i produksjonsperioden når skålene ble hevet. Nå har vi fått høringsinnspill om at fôrsålene på det meste heves ca. 10- 15 cm over gulvnivået og at kyllingene ikke benytter arealet under fôrsålene.

Dagens forskrift definerer bruksareal som «*flateareal tilgjengelig for dyra, ...*». Mattilsynet utarbeidet en retningslinje for tilsyn i slaktekyllingbesetninger (sist endret 29.12.2016). Her står det følgende om beregning av bruksareal og fôrsåler:

«Bruksareal er bruttoareal innvendig i bygget minus areal som ikke kan utnyttes av kyllingene. Det vil si at alt gulvareal som faktisk er tilgjengelig for dyrene skal regnes med i bruksarealet, og at det arealet som skal trekkes fra, er areal som opptas av annet inventar på en slik måte at kyllingene ikke kan benytte gulvet på disse stedene (eks fôrtrau, vannrekker, varmeovner og div teknisk utstyr). Dersom fôrsåler heves i løpet av innsettet slik at gulvarealet under er tilgjengelig for dyrene, er det ikke nødvendig å trekke fra skålenes areal i beregning av tilgjengelig bruksareal. Viktige forutsetninger er at fôrsålene faktisk heises opp, og at de heises så langt opp at arealet under blir benyttet av dyrene ikke bare fordi det ikke er plass til dem andre steder, men fordi de opplever dette som et like attraktivt sted i huset som andre steder.»

Det er altså allerede i dag en forutsetning om at kyllingene faktisk bruker arealet under fôrsålene for at arealet skal kunne tas med. Under et besøk hos en slaktekyllingprodusent i forbindelse med ESA revisjon på dyrevelferd for verpehøns og slaktekylling høsten 2022, så vi et eksempel på en feilberegning av bruksareal. I dette tilfellet var det oppgitt et for høyt bruksareal fra produsenten. Dette skyldtes at arealet under fôrsålene var medregnet i bruksarealet, og under besøket var dette arealet ikke tilgjengelig for kyllingene.

Vi har forhørt oss med noen av våre inspektører og de har erfaring med at kyllingene ikke tar i bruk arealet under skålene. Med bakgrunn i retningslinjen, det som er framkommet i løpet av høringen, og ESA-inspeksjonen, kan vi ikke se at forskriftsforslaget representerer en endring i hvordan arealet beregnes.

Vi har foreslått å fjerne definisjonen av «livkylling» og erstattet den med «unghøner» da dette er mer i tråd med begrepsbruken til næringen.

Nye §§ 4 a – d Dyrevelferdsrådgiving, dyrevelferdsprogram, dyrevelferdsplan og dokumentasjon

Ut fra en totalvurdering av alle høringsinnspill, så har vi flyttet og slått sammen alle bestemmelsene om dyrevelferdsrådgiving, dyrevelferdsprogram, dyrevelferdsplan og dokumentasjon. Dette er de bestemmelsene som var på høring, ordlyden er bare endret litt som resultat av høringsinnspillene. Nye element er omtalt sammen med en vurdering av innspillene under §§ 29 a-c.

§ 7 Fjørfeanlegg

Høringsinstansene

NOAH mener at bokstav c) bør lyde: «det er forbudt å holde fjørfe i bur».

Mattilsynets vurdering

Forbud mot å bruke bur er vurdert under generelt. Se også paragraf 29 for innkjøp av nye bur.

§ 9 Tekniske innretninger nytt tredje ledd

Høringsinstansene

NOAH er enig i endringen som er foreslått.

§ 9 a Vagle

Høringsinstansene

NOAH mener at det ikke bør gis unntak fra kravet om vagler. Veterinærinstituttet viser til nyere forskning som viser at saktevoksende kyllinghybrider vagler seg fra 2 ukers alder, mens de hurtigvoksende foretrekker plattformer. De foreslår derfor at det forskriftsfestes et krav om vagler for saktevoksende kylling-raser. Bondelaget er enig i at høner har en velferdsgevinst av å kunne vagle seg. De anfører videre: «Derfor har nesten alle dyregrupper med vaglebehov allerede tilgang til vagle i norske fjørfehus. Det jobbes for å finne praktiske løsninger som vil gi alle fugler uavhengig av produksjonsform, vagletilgang på en slik måte at alle dyr i flokken kan vagle seg samtidig.» Men de mener at det trengs mer forskning og tid til å tilpasse seg kravet for avlstdyrene. KLF er enig i dette, men trekker også fram vagler til livkylling. De påpeker at kravet skiller seg fra dagens krav for livkylling i og med at det ikke er angitt krav til at alle må kunne vagle seg samtidig. Dyrevernalliansen foreslår derimot at det bør forskriftsfestes krav til enten plattform eller vagle for kalkun og slaktekylling. NDF er enig i at det bør stilles krav om at kalkun har tilgang til vagle alternativt plattform. Begge organisasjoner begrunner dette med atferdsbehovene til fuglene og nyere forskning.

Mattilsynets vurdering

Kravet til foreldredyr er ikke nytt. Paragrafene 30 og 31 henviser til bestemmelsene om verpehøns og det fastslås at kravene som gjelder for verpehøns også gjelder for foreldredyr. I paragrafene som omhandler livkylling mangler denne henvisningen. Det kreves at «*dyra har tilgang til vagle*». Bestemmelsen må imidlertid forstås dithen at alle dyra må ha tilgang til vagle på en slik måte at de får tilfredsstilt behovet for å vagle seg. Siden fuglene spesielt liker å vagle seg om kvelden, må det forventes at fuglene vil vagle seg til samme tid. Selv om det da ikke står eksplisitt at fuglene skal kunne vagle seg samtidig i dagens forskrift, må likevel bestemmelsen forstås slik at fuglene har reell adgang til å vagle seg. Om det er såpass få vagler at en større andel fugl ikke får vagle seg, vil det ikke være i overensstemmelse med dagens krav til hold av livkylling. Vi mener derfor at kravet om at fuglene har tilgang til vagle ikke er nytt.

Kalkun

Mattilsynet er enig i at kalkun bør ha tilgang til vagler. Da vi utredet dette før høringen, kom det fram at det er lite data om hvilke vagler som ville være egnet til kalkun, hvilken utforming de burde ha osv. I tillegg finnes det i dag ikke kommersielt tilgjengelige vagler beregnet for kalkun, og det er en forutsetning om vi skal kreve at alle som holder kalkun, monterer vagler. Vi mener derfor at det bør forskes mer på vagler til kalkun slik at det i framtiden vil være mulig å tilby kalkun vagler. Forskriften setter minimumskrav, og det er tillatt å gi fuglene bedre forhold ved å gå lenger enn det forskriften krever. Vi er også kjent med at enkelte produsenter allerede bruker vagler (til dels hjemmesnekrede) til kalkun. Vi viser til paragraf 17 b for nærmere omtale av krav til plattform.

Slaktekylling

Slaktekylling slaktes i dag i såpass ung alder at de i varierende grad vil ha begynt å ta i bruk vagle. Her vil det være forskjeller mellom saktevoksende raser og hurtigvoksende raser slik Veterinærinstituttet påpeker. Det er imidlertid ikke så lett å definere hva som er hurtigvoksende og saktevoksende raser.

Selv om det er gjort forsøk på å definere hvilken daglig tilvekst som betraktes som hurtigvoksende, kjenner vi ikke til at det er enighet om en entydig definisjon. En tilnærming til definisjon vi har registrert, er at hurtigvoksende kyllinger har en gjennomsnittlig daglig tilvekst på mer enn 60 gram og de saktevoksende en gjennomsnittlig daglig tilvekst på under 50 gram. EFSA har nylig foreslått at tilveksten til slaktekylling bør begrenses til maksimalt 50 gram per dag for at slaktekyllingen skal få bedre helse og er være mer aktiv. Siden det ikke finnes en klar definisjon mener vi at det ikke er mulig å sette et krav om vagle spesifikt rettet mot saktevoksende. Det er mulig at vi kunne ha brukt grensen som EFSA foreslår og som vi ser er brukt av en organisasjon, men vi mener at en slik grense bør utredes nærmere før den eventuelt tas inn i en forskrift.

Vår oppfatning er at det i dag ikke er vanlig å bruke vagler for kylling. Derimot brukes plattformer som kyllingene kan bruke for å sitte i høyden. I tillegg har Mattilsynet ikke vurdert konsekvensene av eller hørt forslaget om vagler til slaktekyllinger og mener derfor at et slikt krav ikke kan innføres på det nåværende tidspunkt. Bestemmelsen om beriket levemiljø og kravet til å bruke for eksempel plattformer eller halmballer vil kunne oppveie for at vagler ikke er tilgjengelig for kyllingene. Vi viser til omtalen av § 17 b om å kreve plattformer for slaktekylling og kalkun.

Foreldredyr

Det positivt at Bondelaget støtter forslaget som sådan. Mattilsynet er kjent med at Animalia allerede har igangsatt forskningsprosjekt om vagler til foreldredyr jf. artikkelen i Fjørfe 2022 nummer 2. Dette er bra. Vi ser at det kan i en overgangsfase være behov for å akseptere de løsninger som er under utprøving og muligens vil kunne tilfredsstille fuglenes behov for å vagle seg. Vi foreslår derfor at i en periode på tre år kan unghøne- og rugeeggprodusenter benytte de vagleløsningene som er under utprøving.

Høyde

Mattilsynet har ikke satt krav i forskriften om en spesifikk høyde for vagler. Det er altså ikke et absolutt krav om 50 cm over bakkenivå, men en anbefaling basert på EFSA sin rapport fra 2015². Rapporten tok for seg høners behov for å vagle, og den så også spesielt på hvilke høyder som fuglene foretrakk, og betraktet som vagler. Selv om det ikke er noe absolutt krav til høyde, bør vaglene plasseres et godt stykke over bakkenivå for at fuglene skal oppleve de som vagler, og føler at de sitter trygt i høyden. Det viser seg også at dersom vaglen er for lavt plassert, er den ikke attraktiv for fuglene.

§ 10 Klima

Høringsinstansene

NOAH er positiv til at maksimalt tillatte verdier for ammoniakk og karbondioksid tallfestes. De mener imidlertid at vi istedenfor å sette grensen for skadelige verdier, burde ha tallfestet verdier som er ubehagelige for fuglene. Videre mener de at det skulle vært krav om jevnlig målinger og dokumentasjon av disse. Dyrevernalliansen mener at grensene som er foreslåtte er for høye, og viser til nyere studier. Veterinærinstituttet kommenterer at målemetoden for støv som er beskrevet i høringsbrevet er upresis. Dersom den ikke kan erstattes med en annen målemetode grunnet kostnader, så bør veiledningen om bruken av arket utdypes. Bondelaget på sin side mener at kravet vil kreve store omstillinger og foreslår følgende: «... regelverket bør stille krav om at dyrene kun unntaksvis kan utsettes for gasskonsentrasjoner høyere 3000 ppm CO₂ og 25 ppm NH₃. Det vil være behov for en

² Scientific Opinion on welfare aspects of the use of perches for laying hens
<https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/4131>

overgangstid for å etterkomme kravet. Vi er mot et forslag om punktmålinger og absoluttet grenseverdier som aldri kan overskrides.» KLF ønsker ikke at det innføres spesifikke grenser uten nærmere utredning. De mener også at grensene er en innstramning i forhold til dagens krav. KLF har også innspill når det gjelder til støv, og mener at tiden ikke er moden for å ha forvaltningsmessig oppfølging av støvmengden. De foreslår å beholde ordlyden i dagens forskrift. KLF trekker også fram at vedlegg II inneholder bestemmelser om gassverdier, og at vedlegget også bør revideres da det ikke er nødvendig å regulere det to steder.

Mattilsynets vurdering

Dagens forskrift § 10 krever at *«Temperatur og luftkvalitet skal være tilpasset dyras behov.»* og at *«Ventilasjonssystemer og systemer for gjødselhåndtering skal være utformet, drevet og vedlikeholdt slik at uheldige konsentrasjoner av gasser ikke oppstår.»* Vi har nå i forslaget som har vært på høring, presisert hvilke gassverdier vi anser for å gi en luftkvalitet tilpasset dyras behov. Grenseverdiene er de samme som gjelder i dag for slaktekylling, og bygger på tidligere vitenskapelige data. I 2018 tok Mattilsynet opp dette med gassverdier med Norsk Fjørfeleg. Samtidig sendte Mattilsynet ut et brev til rugeeggprodusenter om verdiene vi betraktet som for høye (vedlagt). Det er også ved tilsyn i noen besetninger fattet vedtak mot dem som har hatt overskridelser av gassverdiene som nå er foreslått forskriftsfestet. Dette viser at Mattilsynet allerede har brukt disse grenseverdiene som veiledende verdier, i våre skjønnsmessige vurderinger i flere år nå. Vi innfører dermed ikke et nytt krav.

Det er også et klart ønske om å gjøre regelverket klarere og lettere å forstå. Det er av den grunn ønskelig å ha grenseverdier definert i forskriften. Det vil gjøre det mer forutsigbart for dyreholder når Mattilsynet vil reagere.

Skadelige gassnivåer

Vi ser at forslaget om at fugler ikke utsettes for skadelige gassnivåer, ikke er forenlig med dyrevelferdslovens bestemmelse om å fremme god dyrevelferd. EFSA har foreslått ammoniakk verdier som ligger under verdier vi har foreslått, og påpekt at fuglene allerede ved 10 ppm reagerer med ubehag. Dette faktumet gjør det vanskelig å erstatte skadelig med ubehag. Det vil da ikke være samsvar mellom de foreslåtte grenseverdiene og bestemmelsen i tredje punktum. Vi ser imidlertid at det kan være en fordel å stryke «skadelig». Vi erstatter kravet med: *«Nivået av gasser i luften skal ikke påvirke fuglene i særlig grad.»* Dette vil samsvare bedre med ordlyden i § 11 hvor det benyttes *«uheldige konsentrasjoner av gasser»*.

Ammoniakk

EFSA har nylig publisert to rapporter om velferden til henholdsvis verpehøner og slaktekylling³. I disse to rapportene tar de opp hvordan ammoniakk påvirker fuglene. I verpehøns rapporten (side 132-133) har de anført at verpehøns reagerer tiltagende med sterk motvilje ved verdier over 10 ppm, og anbefaler derfor at maksimal verdi for ammoniakk ikke bør være høyere enn 10 ppm. I slaktekylling rapporten står det at verdier over 15 ppm forringer fuglenes velferd (side 163), og EFSA anbefaler derfor at ammoniakverdier bør holdes under 15 ppm. De har også skrevet følgende om når tiltak bør iverksettes (side 119): *«The lower the concentration of NH₃, the better for the animals. Corrective measures should be initiated at 15 ppm already, which is lower than the present maximum in legislation.»*

³ Welfare of laying hens og Welfare of broilers on farm <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/7788>

Det stemmer altså at den maksimale verdien for ammoniakk ut fra den nyeste vitenskapelige kunnskapen burde vært lavere enn den foreslåtte grenseverdien som ble hørt. Mattilsynet kan følgelig ikke foreslå en høyere ammoniakk verdi enn den som ble hørt, slik Bondelaget foreslår. Vi kan heller ikke foreslå en lavere gassverdi i tråd med EFSA sine vurderinger, da dette ville være en innskjerping av dagens krav.

Som nevnt anbefaler EFSA at tiltak iverksettes allerede ved ammoniakkverdier på 15 ppm, altså før grensen vi har foreslått på 20 ppm, er nådd. Selv kortvarige overskridelser av verdien 20 ppm anses dermed ikke å være i tråd med dyrevelferdslovens bestemmelser. Mattilsynet kan av den grunn heller ikke akseptere forslaget om å tillate at ammoniakk verdier på 20 ppm unntaksvis kan overskrides. Dette skyldes også at vi da måtte definere hva som ligger i unntaksvis og hvor lenge en slik periode kan vare. Det vil ikke hjelpe om unntaksvis bare hadde en varighet på noen få minutter eller timer da vi har tilbakemeldinger som tyder på at situasjoner med høye gassverdier er mer langvarig. Vi har også hørt at gassverdiene som måles er betraktelig høyere enn 20 ppm. Så i situasjoner der det tas én måling som viser 30 ppm eller 60 ppm, er man langt over det som fuglene finner ubehagelig eller irriterende og det er naturlig å treffe tiltak.

Mattilsynet vurderte krav om regelmessige gassmålinger, men siden høye ammoniakkverdier ofte bare forekommer til bestemte tider av året, mente vi det var lite hensiktsmessig. Det er av den grunn heller ikke krevd en kontinuerlig overvåking av gassnivåene i dyrerommet. Den enkelte produsent må ikke skaffe seg måleutstyr, måleutstyr må være tilgjengelig i de perioder som dyreholder mener at det kan være fare for høye gasskonsentrasjoner. Vi viser ellers til høringsbrevet: «*Vi vet at noen dyreholdere allerede har investert i måleutstyr mens andre deler på målere, og at veterinærer ansatt av rugeriene i dag foretar hyppige målinger. Dyreholdere står fritt til å velge selv om de investerer i måleutstyr eller velger en annen løsning.*» Samtidig må vi påpeke at det er urealistisk å tro at man ikke trenger måle gassverdier noen gang for å ha en formening om ammoniakk nivå. Det er ikke godt nok å bare stole på luktesansen til røkteren. Mattilsynet er usikre på om det er dette Bondelaget mente med anførselen om at de var imot punktmålinger.

Dårlig luftkvalitet oppstår bare tidvis. Det er dyreholder som vet best når forholdene er slik at høye gassverdier kan forekomme. Dyreholder skal på bakgrunn av dette, utarbeide skriftlige rutiner slik at det er mulig å foreta målinger ved forventede høye konsentrasjoner og sikre at det ikke oppstår for høye ammoniakkverdier. Mattilsynet har allerede foreslått krav til dokumentasjon i de tilfeller det måles eller treffes tiltak slik NOAH ønsker.

Karbondioksid

Når det gjelder gassen karbondioksid, er for høye verdier av denne gassen erfaringsmessig ikke et problem i Norge. EFSA har heller ikke kunnet konkludere helt om hvilke verdier som påvirker fuglene negativt og ved hvilke verdier fuglene viser tegn på ubehag eller mistriksel. En studie viste ingen helseskadelige effekter på lungene ved karbondioksidverdier over 5 000 ppm over en periode på 8 uker. Ekspertene til EFSA vurderte at det ikke forelå velferdseffekter på fuglene om de oppholdt seg i rom med karbondioksidverdier under 3 000 ppm. Under europeiske forhold viste en studie fra i fjor at registrerte karbondioksidverdier ligger under grenseverdien på 3000 ppm selv om vinteren. Den foreslåtte grenseverdien for karbondioksid skulle ut fra dette ikke være problematisk for norsk fjørfenæring å overholde. Tilbakemeldinger fra våre inspektører tyder også på at det er høye ammoniakk-verdier som er det største problemet. Slik sett burde ikke det foreslåtte kravet utløse behov for investeringer.

Støv

Vi foreslo ikke målinger av støv da det fantes lite data om hva som er en uforsvarlig støvmengde. EFSA har i sin rapport om velferden til verpehøns skrevet følgende: *“A clear relationship between laying hens’ welfare and dust concentration in air has not been established and constitutes a gap in knowledge, even though we know that high concentration of total dust (> 30 mg/m²) induces respiratory disorders in laying hens.”* Dette innebærer at støvmengden bør være en god del lavere enn 30mg/m², men eksakt ved hvilken støvmengde dyrenes velferd påvirkes, vet vi ikke.

Samtidig trekker EFSA (på side 102) fram sammenhengen mellom støv og dyrehelse. De påpeker at en del mikroorganismer fester seg til støvet, og at støv kan være med på å spre sykdommer internt i dyrerommet. I tillegg har organisk støv egenskaper som utløser allergiske reaksjoner. De kan heller ikke utelukke at fjørfe kan føle ubehag ved høye verdier av støv. Mattilsynet vektlegger også at livkylling, verpehøns og foreldredyr lever lenge i det samme miljøet. De påvirkes av forholdene i dyrerommet over lang tid. Den tvilen vi har til om støv gir eventuelle skadevirkninger på pusteorganene eller redusert velferd, må komme dyrene til gode. Vi har justert ordlyden litt for å klargjøre hva som menes. Mattilsynet vil også utarbeide en veileder som utdypet hva som ligger i kravet, og når vi ser for oss at Mattilsynet bør vurdere oppfølging.

Målemetode

EFSA påpeker i begge rapportene at det ikke finnes en standardisert målemetode. Welfare Quality⁴ publiserte en protokoll for velferdstilsyn i verpehønebesetninger. Her beskriver de hvor i dyrerommet fire sorte ark skal legges og hvor lenge arkene skal ligge der. De benytter fem forskjellige nivåer for å konkludere om støvmengden. Vi har forståelse for at en målemetode som bygger på skjønn, kan gjøre kravet problematisk å følge opp forvaltningsmessig. Målemetoden som brukes i dyrevelferdsprogrammet, bygger nok på Welfare Quality protokollen, og vi mener at utdypingen i Welfare Quality protokollen beskriver godt hvordan målemetoden skal brukes. Dette er med på å fjerne noe av usikkerheten rundt målemetoden.

Siden det ikke finnes kunnskap om eksakt mengde støv målt i mg/m² som gir redusert velferd, og det er utarbeidet en godt beskrevet målemetode som bygger på skjønn, foretrekker vi denne mere upresise målingen som likevel sier noe om hvor mye støv det er i rommet. Vi vil utdype veiledningen til hvordan støvmålingen foretas slik Veterinærinstituttet foreslår, og derigjennom prøve å få målingene gjennomført på en mest mulig enhetlig måte.

Vedlegg 2

Vedlegg 2 er en direkte videreføring av krav i EU sitt slaktekyllingdirektiv. Om vi skal endre ordlyden i vedlegget, må vi sikre oss at minimumskravet der opprettholdes. Vi skal se om det lar seg gjøre å henvise til § 10.

§ 11 Ventilasjons- og alarmsystem knyttet til klima

Høringsinstansene

Se § 10.

⁴ <http://www.welfarequalitynetwork.net/en-us/reports/assessment-protocols/>

§ 17 Fôr og vann annet ledd

Høringsinstansene

NOAH går imot endringer som vil tillate at vannet skrus av om natten. Veterinærinstituttet støtter heller ikke den foreslåtte endringen siden deres uttalelse fra 2014 gjaldt foreldredyr som har en annen oppførsel grunnet restriktiv fôring. Om det fortsatt skal være tillatt å skru av vanntilgangen om natten mener de at det må angis hvor lenge mørkeperioden kan vare.

Mattilsynets vurdering

Veterinærinstituttet⁵ har vurdert fuglenes behov for å drikke vann om natten og har anført at «*friskt vann bør være tilgjengelig for dyra til enhver tid når de er aktive*». Mattilsynets forslag tok utgangspunkt i denne vurderingen. I tillegg har vi lagt til grunn opplysningen om at dyra ikke drikker vann om natten og at noe vann vil være igjen i drikkeinnretningene når vannet skrus av. Uttalelsen fra Veterinærinstituttet gjaldt foreldredyr, og kan ikke utledes å gjelde for andre aldersgrupper. EFSA har i rapporten om velferden til slaktekylling som også omhandler velferden til foreldredyrene, anbefalt at tilgang til vann ikke bør begrenses. Vi ser også at av hensyn til svekkede fugler eller «tapere», er det en fordel at vannet står på om natten, slik at de får drikket om de har blitt forhindret i det om dagen. EFSA anfører videre (side 67) at det er mulig å forebygge fuktig strø ved å sette inn spaltegulv under vanninnretningene. Mattilsynet vil derfor likevel ikke tillate at vannet skrus av i perioden dyra ikke er aktive. Noe av bakgrunnen for at det var ønskelig å kunne skru av vannet om natten, var at en del fugl vaglet seg på rørledningene og at rørledningen ikke tålte belastningen. Dette medførte risiko for vannlekkasjer. Vi har erfart at det er truffet tiltak for å forhindre vannlekkasje ved å forsterke rørledningene eller knytte alarm til vannet. Totalt sett mener vi at det ikke er grunnlag for å gjøre unntak fra kravet om at dyr skal ha tilgang til vann hele døgnet.

§ 17 Fôr og vann nytt tredje ledd

Høringsinstansene

NOAH mener at det ikke er gitt at fuglene vil drikke vann før transport, og er av den grunn mot endringen i paragrafens annet ledd (omtalt ovenfor). KLF på sin side påpeker at noen livkylling føres opptil 6-7 ganger om dagen og at kravet om maks 12 timer mellom fôringene kan føre til det blir vanskeligere å transportere livkylling til verpehønsprodusent.

Mattilsynets vurdering

Siden vi beholder kravet i dagens forskrift om fri tilgang til vann, så bortfaller behovet for setningen om at fuglene skal tilbys vann før transporten. Vi foreslår at om livkyllingen plukkes om natten, en tid fuglene normalt ikke spiser, skal ikke tiden som går med til å plukke/laste dyrene tas med i beregningen av de 12 timene. Det vil også være i samsvar med kravet i forordningens vedlegg I kapittel V nummer 2.1.a der tiden som går med til lossing, ikke inngår. Dette vil gjøre det lettere å overholde kravet i praksis i de tilfeller der livkyllingene føres hyppig.

§ 17 a Strø og sandbad

Høringsinstansene

NOAH mener at omtalen av bur bør strykes og bur forbys. Veterinærinstituttet støtter at Mattilsynet opprettholder kravet om sandbad i innredede bur, da: «*Sandbading er en høyt prioritert atferd, og det vil trolig være i strid med Dyrevelferdsloven paragraf 23 om naturlig atferd å fjerne krav til sandbad i innredede bur.*» KLF ønsker å beholde ordet «strøbad».

⁵ Brev av 7. mars 2014 med referanse 13/62514 adressert til Mattilsynet

Mattilsynets vurdering

Mattilsynet har i høringsbrevet redegjort for hvorfor vi ønsker å bruke ordet sandbade. «Strøbad» er et konstruert ord, mens ordet sandbade finnes i norsk ordbok.

§ 17 b Beriket levemiljø

Høringsinstansene

Både NOAH og NDF er positive til at det stilles krav om at fuglene skal ha et beriket levemiljø, men mener at hverken bur eller de dyretettheter som tillates, vil gi fuglene reell anledning til å utføre naturlig atferd. NOAH ønsker at bestemmelsen er mer konkret og også setter krav om tilgang til uteareal med gress, jord og busker. Dette vil være i tråd med Dyrevelferdslovens intensjoner. NDF ønsker også at fuglene skal ha tilgang til utearealer og foreslår at dyretettheten reduseres for at fuglene skal ha en reell mulighet til å utføre naturlig atferd og slik at fuglene i større grad kan bruke de forskjellige materialene. Veterinærinstituttet mener at om det ikke er krav til vagler for kyllinger, bør det stilles krav til plattformer for hurtigvoksende kyllinger. NDF foreslår krav om plattformer for kalkun dersom vi ikke krever vagler. Bondelaget støtter forslaget om et beriket levemiljø. De foreslår at ordlyden i bestemmelsen endres slik at materialene som tildeles er tilpasset dyrenes behov. KLF er også positive til bestemmelsen. De påpeker imidlertid at henvisning til vagler blir feil, da kravet om vagler ikke gjelder alle fjørfe som er omfattet av forskriftens virkeområde. De mener videre at det bør være klart at ikke alle aldersgrupper har de samme naturlige behovene eller atferdene.

Mattilsynets vurdering

Uten forutgående høring, er det ikke mulig å innføre krav om tilgang på uteareal med vekster. Vi tar inn en ordlyd om at materialvalg må tilpasses fuglenes behov slik Bondelaget og KLF foreslår. Vi omformulerer henvisningen til vagler.

§ 19 Håndtering

Høringsinstansene

NOAH mener at ingen fugler bør løftes etter beina. Dyrevernalliansen støtter dette. De mener også at ordlyden i bestemmelsen fortsatt ikke er helt klar. Veterinærinstituttet mener også at ordlyden om bæring av kalkun er til å misforstås og foreslår en ny ordlyd til kravene i tredje ledd. KLF mener bestemmelsen er teoretisk og ikke virkelighetsnær nok, og at man som regel bare får tak i frittgående fugler ved å gripe dem rundt ett ben. De mener også at siden denne forskriften bare gjelder plukking i dyrerommet som ikke er knyttet til transport, at bestemmelsen har liten verdi. Videre at et forbud mot å løfte etter ett bein vil favorisere maskinell plukking. De ønsker derfor å beholde dagens ordlyd.

Mattilsynets vurdering

Det er riktig at fugler stresses og opplever ubehag når de bæres etter beina og henger opp ned. EFSA påpeker dette i rapporten om velferden til fugler som transporteres⁶. EFSA anfører på side 41 om det å holde fuglene opp ned: «*Although inversion should be avoided where possible, and time spent inverted be minimised by bringing the containers closer, stress and injury may be reduced by handlers using their legs as breast supports to calm the birds after inversion and minimise wing flapping*». Det er videre påpekt at det er bedre å bære fuglene etter begge beina framfor ett, og at denne håndteringen også vil være med på å redusere eventuelle skader. I kapittel 8.1.2. av rapporten kommer

⁶ *Welfare of domestic birds and rabbits transported in containers*
<https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/j.efsa.2022.7441>

EFSA med anbefalinger om håndtering, stress og skader. De anbefaler at fuglene bæres med hodet opp. Samtidig kommer de med råd i de tilfeller fuglene bæres med hodet hengende ned. I slike tilfeller anbefaler de at fuglene løftes og bæres etter begge beina, at flaksing skal forebygges ved å holde fuglene mot kroppen til bæreren, og at hver person ikke skal bære mer enn 3 fugl i hver hånd. I tillegg må avstanden fuglen bæres begrenses, og tiden fuglene henger opp ned minimeres. Mattilsynet mener at det ideelle hadde vært å bære også tamhøns med hodet opp. Animalia har da også laget en opplæringsvideo⁷ hvor de viser denne ideelle metoden. Den vanligste metoden er imidlertid fortsatt å løfte og bære tamhøns etter begge beina. Mattilsynet har ikke undersøkt hvilke konsekvenser det vil ha for næringen om all tamhøns skal bæres med hodet opp. Det må også undersøkes om det har en virkning på helsen til de som skal plukke fuglene. Siden Mattilsynet ikke har kartlagt virkningene av et forbud mot å bære all fugl etter beina, kan vi ikke foreslå et slikt forbud nå.

Ett bein kontra to bein

Når det gjelder kommentaren om å få tak i frittgående høns, så mener vi at det da bør være mulig å også få tak i det andre beinet når man først har grep om ett bein. Dette må gjøres før man løfter opp fuglen. Denne forskriftens bestemmelser gjelder plukking, løfting og bæring av fugl som knytter seg til driftsoperasjoner i besetningen, og ikke plukking i tilknytning til transport. Det vil eksempelvis kunne være plukking, løfting og bæring av utrangerte verpehøns, fjerning eller behandling av syke eller medtatte fugler. Dermed har bestemmelsen en reell verdi. Det er også slik at i henhold til transportforordnings vedlegg I, kapittel III nummer 1.8. bokstav d) er det ikke lov å «*løfte eller dra dyrene etter hode, ører, horn, bein, hale eller pels eller håndtere dem på en slik måte at de påføres unødig smerte eller lidelse*». Vi forstår det slik at bestemmelsen gjelder det å løfte dyrene etter ett bein. Det finnes en rettsavgjørelse i Nederland om at bestemmelsen gjelder all løfting etter beina. Vi kontaktet EU-kommisjonen nylig, og fikk høre at det fortsatt hersker tvil om hvordan denne bestemmelsen skal tolkes for fjørfe. Siden vi ikke kan se at det er noe unntak for fjørfe i EU-forordningen, mener vi at det i det minste ikke skal være tillatt å løfte eller dra fugl etter ett bein. Slik sett kan vi ikke se at det er noen forskjell i kravene som gjelder for plukking av utrangerte verpehøns når de gasses i kontainer, eller ved transport.

Samtidig påpeker EFSA i rapporten om transport av fugl og kanin⁸ av juni 2022 følgende på side 40: *“Rough or inappropriate handling of birds, e.g. by grasping the bird by the neck or by one leg or wing, will exacerbate the handling stress of birds.”* Vi forstår det dithen at det å gripe etter ett bein og løfte fuglen slik ikke betraktes som en god eller skånsom måte å håndtere fugl på. EFSA har da også på side 155 under 8.1.2. nummer 3 kommet med følgende anbefaling: *«If birds are handled in inverted position, in order to reduce the risk of dislocated joints or fractures, they should be caught, lifted and carried by two legs, using breast slides in cages, maximum 3 birds/hand”*. EFSA er også av den oppfatning at maskinell plukking kan være bedre for fuglene forutsatt at metoden gjennomføres på en korrekt måte. Dette fordi fuglene da ikke bæres opp ned. Vi opprettholder derfor kravet om at fugl ikke kan løftes og bæres etter ett bein.

Ut fra det forannevnte vil den foreslåtte bestemmelsen bidra til å klargjøre hva Mattilsynet betrakter som akseptabel håndtering, også i forhold til plukking ved transport. Mattilsynet endrer ordlyden om bæring av kalkun slik Veterinærinstituttet foreslår.

⁷ <https://kurs.animalia.no/products/god-plukking-av-fjorfe-for-plukkere>

⁸ Welfare of domestic birds and rabbits transported in containers
<https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/j.efsa.2022.7441>

§ 20 Hygiene

Høringsinstansene

NOAH mener at begrepet «tilstrekkelig tørt» er for vagt og åpent for tolkning.

Mattilsynets vurdering

Vi er enig i at ordlyden er vag og at det ikke er helt klart hva bestemmelsen innebærer. Bestemmelsen gjelder hele laget med strø. Vi flytter derfor bestemmelsen til § 17 a og utdyper den der.

§ 21 Inngrep og forbud mot fjerning av kroppsdel

Høringsinstansene

NOAH er positive til endringer som er foreslått, men mener det er viktig å presisere at fuglene skal få «langvarig» smertelindring. De støtter også forbudet mot å rutinemessig fjerne kroppsdel. KLF påpeker at det bare er det ytterste tåleddet på baktåen som fjernes, og ikke sporen. Dyrevernalliansen og NDF er positive til at tå-klipping av haner skal fases ut. Begge organisasjoner foreslår imidlertid en kortere overgangsperiode. NDF ser helst at unntaket for tå-klipping slettes. I tillegg ønsker Dyrevernalliansen å forby innførsel av nebbtrimmede kalkunkyllinger. NDF har samme innspill som NOAH om langvarig smertelindring, og foreslår følgende ordlyd i annet ledd: *«Inngrepet skal skje ved bruk av bedøvelse, og det skal i tillegg til bedøvelse brukes langtidsvirkende smertebehandling i forbindelse med inngrepet.»*

Mattilsynets vurdering

Vi sletter ordene «på sporen» i første ledd siste punktum slik KLF ber om. Det er riktig slik Dyrevernalliansen påpeker at flere næringsaktører allerede har sluttet med tå-klipping av haner. Samtidig er det også en del aktører som ikke har begynt med uklippede haner, eller som har opplevd problemer i besetningene der hanene er uklippet. Vår erfaring er at overgang til nye driftsformer som krever omlegging av innarbeidede rutiner, er krevende. Det er viktig at det gis god opplæring slik at produsentene er godt forberedt på hvordan driften må tilpasses for å sikre at velferden til alle fugler blir ivaretatt. Vi vet at velferden til hanene bedres når inngrepet ikke foretas, men det må også sikres at hønene har en god velferd. Siden ikke alle aktører har sluttet med inngrepet, mener vi at det ikke vil være tilstrekkelig med en overgangsperiode på 1 ½ år slik Dyrevernalliansen og NDF foreslår. Forskriften setter en siste sluttdato, noe som ikke utelukker at inngrepet fases ut tidligere.

Vi foreslår en liten justering av ordlyden i annet ledd for å understreke at bruken av smertelindring må tilpasses det aktuelle inngrepet.

Før Mattilsynet kan innføre et forbud mot innførsel av nebbtrimmede kalkun kyllinger, må det utredes nærmere. Inngrepet er i dag tillatt i Europa. Vi må sikre at norske bestemmelser ikke strider mot EØS-avtalen eller andre internasjonale forpliktelser vi har. Samtidig er det ikke tillatt å nebbtrimme fugler i Norge, og det er naturlig å undersøke om det er mulig å stille krav til innførselen av slike fugler. Dyrevernalliansen skriver at det er nebbtrimmede avlskalkun som innføres, og at importøren kan be om å få kjøpt ikke-nebbtrimmede kalkunkyllinger fra selger. Hvis det lar seg gjøre, vil ikke et forbud mot hold av nebbtrimmede fugl i Norge sies å være et innførselsforbud. Vi må først undersøke hvor vanlig det er med innførsel av nebbtrimmede kyllinger, og hvilke muligheter eksportør har til å sortere ut kyllinger som ikke nebbtrimmes. I tillegg må Mattilsynet undersøke om vi har det nødvendige handlingsrommet til å fastsette et forbud.

§ 25 Krav til løsdriftssystemer

Høringsinstansene

NOAH mener at individtettheten på ni høner per kvadratmeter er for høy. Dyrevernalliansen mener også at dyretettheten generelt sett er for høy, ikke bare i denne paragrafen.

Mattilsynets vurdering

EFSA har sin nylige offentliggjorte rapport om velferden til verpehøns (side 130) anbefalt en individtetthet på maksimalt fire høner per kvadratmeter. Også for slaktekylling har EFSA foreslått betydelig lavere dyretetthet: 11kg/m². De mener at disse tetthetene må overholdes for at hønene og kyllingene skal kunne bevege seg tilstrekkelig og utføre naturlig atferd som sandbading, vingeflaksing m.m. Mattilsynet har imidlertid ikke utredet en endring av tetthetsgrenser, og kan følgelig ikke på nåværende tidspunkt foreslå en reduksjon i individtettheter eller dyretettheter.

§ 26 Tilleggskrav til aviarier

Høringsinstansene

NOAH er kritiske til at arealet i etasjene i aviariet medregnes i bruksarealet. De mener at bare gulvarealet skal tas i betraktning når man beregner individtetthet.

Mattilsynets vurdering

Bruksarealberegning i aviarier har ikke vært gjenstand for høring.

§ 29 Krav til innredede bur

Høringsinstansene

NOAH mener at hold i bur bør forbys. NDF mener også at hold i bur bør forbys og foreslår en overgangsperiode på to år. Samtidig foreslår de at det skal settes krav om at ingen skal kunne etablere nye besetninger der verpehøns holdes i bur.

Mattilsynets vurdering

Se avsnittet «Generelt» hva angår et totalt forbud mot å holde fugler i bur.

Det har over flere år vært et sterkt avtagende antall produsenter som holder høner i innredede bur: I løpet av de siste seks årene er andelen redusert med om lag 30 %, og det er nå rundt 6% som holder høner i bur. Det er ingen trend i at produsenter som ønsker å starte med eggproduksjon, velger å installere bur. I tillegg bekreftet EU-kommisjonen⁹ allerede i 2021 at de ville forby alt burhold av fjørfe slik borgerinitiativet «*End the Cage Age*» ba om. Kommisjonen har antydnet muligheten for at et slikt forbud vil tre i kraft i 2027. Vi har fått opplyst at det på produsentmøter, er gitt informasjon om det som skjer i EU, og at det går mot et forbud mot burhold. Det burde derfor være kjent at innredede bur vil forbys på sikt. Det vil være uheldig økonomisk om noen i dag likevel velger å begynne med ny produksjon i innredede bur. Likeledes om noen av produsentene som nå holder verpehøns i bur, skulle velge å investere i nye burløsninger. Mattilsynet mener derfor at det vil være hensiktsmessig å innføre et forbud mot nyetableringen allerede nå. Vi kan ikke se at det vil ha økonomiske konsekvenser for næringen. Faktisk kan et slikt krav bidra til at ingen flere enn de som i dag holder høner i innredede bur, lider økonomisk den dagen bur blir forbudt.

⁹ https://food.ec.europa.eu/animals/animal-welfare/eci-end-cage-age_en#response-of-the-commission

§ 29 a Dyrevelferdsrådgiving og dyrevelferdsprogram

Høringsinstansene

NOAH mener at det bør være samme krav til alle som holder verpehøns uavhengig av antall høner de holder. De støtter for så vidt kravet til dyrevelferdsprogram og dyrevelferdsplan, men godkjenningen Mattilsynet gir, må ikke føre til at tilsyn ikke utføres. Veterinærinstituttet viser til alle bestemmelsene om dyrevelferdsprogrammer (§ 29 a, § 35 b og § 37), og mener at Mattilsynet også bør forskriftsfeste velferdsprogrammet for foreldredyrene. Bondelaget derimot støtter ikke forslaget om å forskriftsfeste ytterligere dyrevelferdsprogrammer siden de er usikre på om rollefordelingen endres ved at Mattilsynet nå går bort fra «å anerkjenne» programmene til «å godkjenne» dem. KLF støtter forskriftsfesting av programmene, men ønsker bedre redegjøring for forskjellen mellom «anerkjennning» og «godkjenning». De er også opptatt av at dyrevelferdsprogrammene forblir næringens ansvar. I tillegg påpeker KLF at næringen tar ansvar for dyrevelferdsprogrammet, men ikke dyrevelferdsrådgivningen for dyrehold med færre enn 1000 høner. Dyrevernalliansen støtter at dyrevelferdsprogrammene forskriftsfestes, men poengterer at programmene ikke kan være en grunn for Mattilsynet å redusere antall tilsyn. NDF foreslår at produsenter som holder høner i bur, ekskluderes fra dyrevelferdsprogrammet. De mener også at alle dyrevelferdsprogrammene for fjørfe er en privatisering av dyrevelferdsregelverket. De trekker fram at besøkene i dyrevelferdsprogrammene er varslede og ikke egnet til å avdekke brudd eller gi et reelt bilde av situasjonen i næringen. Dette mener de illustreres av at dyrevelferdsprogrammet for gris i 2021 viste at 2,6% dyreholdere ikke hadde gitt grisene tilstrekkelig rotemateriale, mens svinekampanjens uvarslede tilsyn avdekket 32% brudd på kravet om rotemateriale. Primært ønsker NDF derfor at ingen dyrevelferdsprogram forskriftsfestes. Om Mattilsynet likevel opprettholder å forskriftsfeste dyrevelferdsprogrammene, ønsker de at veterinærene og revisorene kommer på uanmeldte besøk.

Mattilsynets vurdering

Dyrevelferdsrådgiving

Se vurderingen for § 2 hva angår å gjøre kravene gjeldende for alt fjørfehold uavhengig av antall holdte dyr. Statistikken for næringsmessige dyrehold av unghøner viser imidlertid at det er et prosentvis høyt antall små besetninger som søker om produksjonstilskudd. Slike besetninger kan ikke sies å være hobbybesetninger.

Samtidig er det innført krav om regelmessig helsetilsyn i Forskrift om dyrehelse¹⁰ som gjennomfører EUs dyrehelseforordning, jf. artikkel 25. Dyrehelsebesøkene skal skje med en hyppighet som står i forhold til risikoene dyreholdet utgjør. Samtidig står det også at besøkene også skal skje for å forebygge sykdom, og da særlig gjennom rådgiving. Dette kravet gjelder alle holdte dyr. Slik sett foreligger det allerede et krav om jevnlig veterinærbesøk i besetninger uavhengig av antall holdte dyr. Vi antar at det vil la seg gjøre for veterinæren å gi råd både om dyrehelse og -velferd. Vi mener derfor at antall holdte dyr som utløser kravet om dyrevelferdsrådgiving kan reduseres uten å foreta en ny høring.

«Anerkjenne» kontra «godkjenne»

Det er dyreholder som har ansvar for dyra sine. Det er viktig at næringen selv tar ansvar for at velferden til produksjonsdyr er god og at det innføres rutiner for å sikre dette. Myndighetene ønsker derfor velkommen næringens utvikling og iverksetting av egne dyrevelferdsprogram. Endringen fra å anerkjenne programmene til å godkjenne dem, er relativ liten. Ordbokdefinisjonen av å anerkjenne er 1) erkjenne som riktig, berettiget, gyldig og 2) godta, akseptere, eller innrømme. Dette viser at det er

¹⁰ <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2022-04-06-631?q=dyrehelseforskriften>

lite språklig som skiller anerkjennning fra godkjenning. Juridisk derimot er begrepet «anerkjenne» litt diffust. Mens ordet «godkjenne» vil gi næringen anledning til å klage på avgjørelsen til Mattilsynet. Dette vil styrke næringens rettigheter. Derfor vil «godkjenne» juridisk være å foretrekke.

Kravet om å delta i et av næringens velferdsprogram plasserer ansvaret hos bonden og næringen. Det er også de som må følge opp og videreutvikle programmene og sikre at de følges av produsentene. Vi mener at husdyrnæringens eierskap til dyrevelferdsprogrammene er viktig å beholde. I forbindelse med svinekampanjen ble det oppdaget at noen dyreholdere ikke var tilsluttet et dyrevelferdsprogram, og de fikk da vedtak om å melde seg inn i programmet. Derfor er det en fordel at krav til å delta i dyrevelferdsprogram forskriftsfestes.

Samtidig er det ønskelig å opprettholde et skille mellom forvaltningen og deres tilsyn og næringens egne programmer. Siden Mattilsynet i bestemmelsen om dyrevelferdsprogram (ny § 4 b) har stilt krav til programmet, bortfaller behovet for å anerkjenne eller godkjenne programmene.

Utelukkelse av produsenter som holder fjørfe i bur

Vi mener at det vil være uheldig å ekskludere produsenter som holder verpehøns i innredede bur fra dyrevelferdsprogrammene. Det er velferdsmessige utfordringer med disse dyreholdene, og det er derfor viktig at de får god rådgivning og oppfølging fra tilsynsveterinæren deres og gjennom næringens egne programmer.

Dyrevelferdsprogram for alle

Mattilsynet oppfatter at næringen støtter forskriftsfesting av dyrevelferdsprogrammene som sådan, men at de ikke vil at de skal godkjennes. Vi opphever anerkjenningen av programmene, og foreslår i stedet en forskriftsfesting av alle dyrevelferdsprogrammene som næringen til nå har iverksatt innen fjørfeoppdrett.

Siden programmene allerede driftes av næringen, vil ikke et forskriftskrav endre dagens situasjon for fjørfeprodusentene. Og vi innfører ingen nye kostnader for dem.

Kontrollforordningen og uanmeldte tilsyn

Bestemmelsene om dyrevelferdsprogram innebærer i utgangspunktet ikke at Mattilsynet delegerer myndighet til næringsorganisasjonene. Kravene om program kan sammenlignes med krav om internkontroll. Næringen pålegges å kontrollere seg selv, men det begrenser ikke Mattilsynets hjemmel til å føre alminnelig tilsyn og fatte nødvendige enkeltvedtak i henhold til kontrollforordningen. Så lenge Mattilsynet faktisk fører offentlig kontroll, og ikke de facto overlater all kontrollen til næringen og programmene, vil det ikke være brudd på kontrollforordningen.

Mattilsynet har ingen planer om å slutte med tilsyn, og vi vil fortsette å føre tilsyn med etterlevelse av dyrevelferdsregelverket. Og disse tilsynene skal i utgangspunktet være uanmeldte. Tilsynspraksis endres ikke av dyrevelferdsprogram eller forskriftsfesting av programmene. Vi har andre måter å velge ut besetninger som vi mener har risiko for dårlig dyrevelferd.

Vi har nå gjort endringer i forskriftutkastet som tydeliggjør at det er Mattilsynet som fatter vedtak i henhold til denne forskriftens bestemmelser.

Vi mener at det nå er klart at interne og eksterne revisorer og privatpraktiserende veterinærer ikke utfører en jobb for det offentlige. De utfordringene som NDF påpeker når det gjelder anmeldte besøk og troverdigheten rundt funn, er forhold som næringen selv må ta fatt i. Det vil også være i deres interesse at resultatet som framkommer, gir et godt og reelt bilde av situasjonen i fjørfebesetningene.

§ 29 b Dyrevelferdsplan

Høringsinstansene

Bondelaget har et innspill som omfatter både dyrevelferdsplan og dokumentasjon, og de mener at bonden må kunne bruke materiale de allerede har fra KSL, varemottaker, osv. KLF nevner at de ser det som naturlig at næringsorganisasjonene utarbeider maler som produsentene kan bruke. Dyrevernalliansen mener at kravet bør inkludere en bestemmelse om hvor lenge et dyr skal kunne være syk eller skadet før det tas en beslutning om behandling eller avlaving. NDF er kritiske til bestemmelsene om dyrevelferdsplan da de mener at den dekkes av allerede eksisterende krav. De foreslår å slette bestemmelsen.

Mattilsynets vurdering

Den skriftlige velferdsplanen gjelder det enkelte dyreholdet, og må utarbeides for å sikre velferden til fuglene i det aktuelle dyreholdet. Det er viktig at bonden har tenkt gjennom hvordan de skal få til dette. Her handler det om samhandling med de ansatte og interne rutiner. Vi regner med at tiltakene må tilpasses driftsform, bygningsmasse osv., og følgelig vil kunne variere. Den skriftlige velferdsplanen kan ikke erstattes av generelle føringer gitt av KSL eller andre aktører. Derimot kan bonden gjerne bruke elementer fra slike dokument til å utarbeide velferdsplanen. Bonden kan også bruke sjekklistene eller maler utarbeidet av organisasjonene som grunnlag for å utarbeide en egen dyrevelferdsplan.

Vi mener det er vanskelig å tidfeste akkurat hvor lenge et dyr kan være sykt før det vil trenge behandling, da dette vil kunne variere fra sykdom til sykdom og allmenntilstanden til den syke fuglen. Vår erfaring fra tilsyn er at det er tilfeller der dyrene lider unødige fordi de ikke behandles i tide eller ikke avlives når behandlingen ikke fører til bedring i fuglens helse. Vi foreslår derfor at planen også har noen kriterier for å vurdere effekten av en sykdomsbehandling. Vi vil også utdype denne problemstillingen mer i en veileder.

Vi er ikke enige med NDF i at dyrevelferdsplanen ikke har noen verdi. Planen skal være med på å sikre at den enkelte dyreholder har et bevisst forhold til dyrevelferd, at dyreholder etablerer og har gode rutiner for forhold som er kritiske for å ivareta dyrenes velferd. Dette gjelder også i uforutsette situasjoner.

§ 29 c Dokumentasjon

Høringsinstansene

Bondelaget vil at det skal være mulig å bruke dokumentasjon fra andre kilder til å tilfredsstille kravene til dokumentasjon. KLF mener at det legges opp til en dobbelregulering og at noen opplysninger også kreves journalført i Landdyrsporbarhetsforskriften § 15.

Mattilsynets vurdering

Så lenge bonden kan framvise dokumentasjon på de opplysninger som kreves i bestemmelsen, er det ikke nødvendig med særskilte registreringer bare for Mattilsynet eller for dyrevelferd. Vi skal sikre at journalføringskravene i denne forskriften samsvarer med Landdyrsporbarhetsforskriften. Vi ønsker likevel å påpeke at den samme opplysningen kan være ønskelig ut fra forskjellige hensyn. Så lenge det

ikke er motstrid, kan det altså være fordelaktig å beholde kravet i begge forskrifter. Dette for å forhindre at et krav som anses hensiktsmessig og berettiget ikke forsvinner fordi den andre forskriften revideres.

§ 30 annet ledd

Høringsinstansene

NOAH påpeker at det blir feil å knytte en reduksjon av individ utelukkende til situasjoner det fuglene ikke kan bevege seg normalt. Det må også vektlegges muligheten for fuglene å kunne utføre naturlig atferd. Slik ordlyden i kravet nå er, mener NOAH at det strider mot andre bestemmelser i forskriften. KLF på sin side mener bestemmelsen om å bevege seg normalt er en langt mer subjektiv bestemmelse enn tetthetsgrenser. De påpeker også at kravet bare rettes mot avlsdyr og ikke livkyllinger.

Mattilsynets vurdering

Mattilsynet endrer ordlyden og tar med naturlig atferd.

§ 31 første ledd

Høringsinstansene

NOAH: som § 30.

Mattilsynets vurdering

Som for § 29 tar vi inn en bestemmelse om at det ikke er lov å ta i bruk bur ved nyetableringen eller ombygging.

§ 32 Krav til hold av kalkun

Ingen høringsinnspill mottatt.

§ 33 Krav til oppdrett i løsdriftssystemer

Ingen høringsinnspill mottatt.

§ 34 Krav til oppdrett i bur

Høringsinstansene

NOAH er imot hold i bur.

Mattilsynets vurdering

Se avsnittet generelt.

§ 34 b Oppdrettssystemer og melding fra dyreholdere som holder unghøner

Ingen høringsinnspill mottatt.

§ 35 a Dyretetthet annet ledd

Høringsinstansene

NOAH er sterkt kritisk til at dyretettheter på over 25/kg² er tillatt. De viser til tidligere VKM rapporter og uttalelsen fra Veterinærinstituttet i 2012 om at høyere tettheter ville påvirke dyrevelferden negativt. De mener videre at det er kritikkverdig å tillate høyere dyretettheter fordi man er tilsluttet et dyrevelferdsprogram. De er av den oppfatning at maksimalt tillatte dyretetthet bør være 25/kg². NDF mener også at høyest tillatte dyretetthet bør være 25/kg² uavhengig av om dyreholder er tilsluttet et dyrevelferdsprogram eller ikke.

Mattilsynets vurdering

EFSA har i sin rapport om velferden til slaktekylling (side 4) anbefalt en maksimal tetthet på 11/kg². Først med en slik tetthet vil fuglene kunne ha full mulighet til å flakse med vingene, sandbade, utforske miljøet med mer. Vi er enige i at Mattilsynet bør se nærmere på tetthetsgrensene. Grunnen til at vi ikke tok fatt i dette nå, var at vi ikke hadde nok kunnskap om tetthetsgrenser for avlsdyr og kalkun. Vi henvendte oss derfor til VKM for en nærmere vurdering¹¹. Siden vi ikke har utredet og vurdert andre tetthetsgrenser, kan vi ikke på det nåværende tidspunkt skjerpe kravene til dyretettheten. EU-kommisjonen arbeider for tiden med revisjon av dyrevelferdsregelverket for produksjonsdyr, og det er godt mulig at det vil komme nye krav til maksimalt tillatt dyretetthet for slaktekylling.

§ 35 b Dyrevelferdsprogram første ledd

Høringsinstansene

KLF påpeker at dyrevelferdsprogrammene i dag er knyttet til dyretetthet. Produsenter som ønsker å holde kyllinger på en tetthet høyere enn 25/kg² må være tilknyttet et dyrevelferdsprogram. Det er altså ikke antall kyllinger som holdes som er det avgjørende. De mener også at kravet til kompetanse nå er krevd på tre forskjellige steder i forskriften.

Mattilsynets vurdering

Vi har tatt bort koblingen mellom deltagelse i dyrevelferdsprogrammet og tillatelse til å holde kylling ved høyere tettheter enn 25 kg/m². Det er fothelsen til kyllingen som avgjør hvilken tetthet som kan benyttes.

Kompetansen i denne bestemmelsen er knyttet til dyrevelferdsprogrammets innhold. Selve kompetansekravet som forskriften setter, er fortsatt nedfelt i paragraf 5. Mens vedlegg I definerer det nærmere innholdet i opplæringen som slaktekylling produsenter må følge. Bestemmelsen er flyttet til ny § 4 b.

§ 35 b Dyrevelferdsprogram fjerde ledd

Se anførsler til § 29 a.

§ 35 c Dyrevelferdsplan

Se anførsler til § 29 b.

§ 35 d Dokumentasjon

Se anførsler til § 29 c.

§ 37 Dyrevelferdsprogram

Høringsinstansene

NOAH mener at programmet ikke tar opp de viktigste velferdsutfordringene knyttet til oppdrett av kalkun. De vil at hele forskriften revideres og at det settes et reelt søkelys på dyrenes behov. Dyrevernalliansen mener at verdiene for tråputepoengene i beste kategori er satt for høyt, og at det er for mange dyr som har til dels store skader på tråputene. De ber derfor at grensene ses på igjen.

¹¹ Dyrevelferd hos fjørfe i Norge - kunnskapsoppsummering

<https://vkm.no/risikovurderinger/allevurderinger/dyrevelferdhosfjorfeinorgekunnskapsoppsummering.4.6dd9e77217f1b6489fda6750.html>

Mattilsynets vurdering

Mattilsynet har planer om å lage en ny forskrift om hold av fjørfe som da også omfatter hold av ender, gjess og vaktler. Dette har vi imidlertid ikke hatt ressurser til så langt. Derfor har vi prioritert revisjon av de bestemmelsene det hastet mest å endre og tilpasse til dagens situasjon.

Fristen for å komme med innspill til høringsinnspill var i slutten av oktober 2022. Animalia har siden da publisert tall for registrerte tråputepoeng for kalkun i 2022. Disse tallene viser at gjennomsnittlig registrerte tråputepoeng er redusert mye sammenlignet med 2021. Dette er positivt. Resultatene både for 2021 og 2022 ligger begge under nivå A. Dette viser at næringen jobber for å bedre resultatene ytterligere selv om de allerede har oppnådd å havne under grensen som utløser reduksjon i tetthet.

EU holder nå på med en gjennomgang av alt dyrevelferdsregelverk. De er opptatt av at dyrevelferd skal kunne måles, og det er mye som tyder på at de vil innføre krav om bruk av dyrebaserte velferdsindikatorer. Registrering av tråputepoeng ved slakting er trolig en av de aktuelle indikatorene. Målemetoden vil i så fall standardiseres og vi kan ikke utelukke at EU selv setter grenser.

Mattilsynet kan ikke innføre nye grenser som utløser tetthetsreduksjon, uten å vurdere og utrede de foreslåtte tråputepoeng nivåene grundigere.

§ 37 a Dyrevelferdsplan

Se anførsler til § 29 b.

§ 37 b Dokumentasjon

Se anførsler til § 29 c.

Vedlegg 3 Dokumentasjon og oppfølging på slakteriet nummer 1 og 2

Ingen høringsinnspill mottatt

Vedlegg

Veiledning
luftkvalitet.brev til r